

– Знаеш ли поет на име Яворов? – я питам. – Светла има татуировка с негов стих, нещо подобно на „Аз не живея: аз горя“. Може би е някаква следа.

– Разбира се, че го знам, дори е един от любимите ми. Не че е много трудно, той е може би най-обичаният български поетичен глас на двадесети век, включително и заради злощастния му живот. Прокълнат символист до мозъка на костите. Ела, все още имаме време да посетим неговата къща музей, наблизо е, на улица „Раковски“.

Улица „Раковски“ се пресича със „Славянска“, но трябва да я изминем цялата. В един момент завива наляво и пристигахме пред малко запусната жълта къща. Влиза се през портичка с розов храст до нея. Качваме се по стълбите. Няма никого. На втория етаж влизаме в апартамент с малко стаи, тъмни мебели, цветни килими, рафтове, остъклени шкафчета. Във всекидневната има няколко стола, наредени около кръгла масичка, канапе, лампион, картини. Стените са на вертикални розови и кремави ивици и златни орнаменти. В малкия кабинет виждам писалище и библиотека с разнообразни предмети, между които вази, оръжия и диванче. Амбра слиза да говори с някого, после се връща с лист в ръка.

– Има само една служителка, която в момента има друга работа. Затова аз ще съм ти гид. Знай, че тук е живял поетът Пейо Яворов, бивш телеграфист и библиотекар, с жена си Лора Каравелова, дъщеря на известен либерален политик. Ето ги, можеш да ги видиш на тези овални портрети. Били са две страстни и свръхчувствителни души. Карали се и се сдобрявали. Лора била на двадесет и седем години и била красавица, както можеш да видиш на снимката, тази от сватбата им, където изглежда като срамежливо момиченце, или на другата, с китайския чадър и цветята в косата. Била страшно ревнива и страдала от това. Онази вечер, в студената късна есен на 1913 г., са били с компания приятели и тя за пореден път проявила нетърпимост към иначе много внимателния поет, когото желала единствено и само за себе си. Вкъщи се скарват, после той си ляга в кабинета, премятайки дрехите си на стол. Късна нощ е, тя не може да понесе вътрешното си противоречие, или може би ясно усеща, че съвършената мечтана любов не съществува или не е по силите ѝ. Влиза, запалва лампите, взема пистолета от костюма на Яворов, насочва го към сърцето си и стреля. Той събужда прислужницата и вика на хазяите, които живеели на долния етаж, където сега има офиси, да повикат лекар. После разкопчава дрехите на Лора и разбира, че е мъртва. Тогава прави опит за самоубийство. Насочва револвера към слепоочието си. Изстрелът го лишава от зрението му, но не умира. Остава съобщение, където казва, че тръгва подир любимата си. Трябва да е тук някъде...

Амбра се движи, сякаш си е у дома, и показва неща, които като че ли ѝ принадлежат – лъх на живот в тези изоставени стаи, които сякаш се пробуждат, когато чуват собствената си история.

– Тази черна рокля е от сватбата ѝ, същата, която Лора носела във фаталната нощ, с дупката, изгорена от куршума. Тя била ерудирана и богата, капризна и на настроения. Изблиците ѝ били неконтролируеми. Зад гърба си

имала брак, малък син, развод. Признала чувствата си на Яворов в Париж, където той посещавал гроба на първата си любов, Мина, момиче, умряло от туберкулоза. Яворов ѝ казва, че не могат да обвържат съдбите си, защото ще настъпи трагедия. И наистина избягва от нея, но в една снежна нощ тя чука на вратата му, цялата премръзнала и с огнени очи, без изобщо да се притеснява какво ще си кажат хората. И така, той се жени за нея през 1912 г., преди да замине като доброволец в Балканските войни. Тяхната история е низ от щастие и мъка.

Амбра се спира, лешниковите ѝ очи пробягват през апартамента, където всички предмети сякаш я гледат внимателно и притеснено, поради финала, който вече знаят. После въздъхва и пак подхваща:

– Животът на слепия Яворов ще продължи по-малко от година. Изгонен е от театъра, където работи, обвинението, че е убил жена си, му тежи – груба съдебна грешка, подсилена от клеветите, въпреки че аутопсията го изключва. Подготвя окончателната антология на произведенията си, тази, която виждаш тук, като я посвещава на Лора. И когато отново става есен, пие отрова и се застрелва. Този път не иска да има грешки. Бил е на тридесет и шест години. Не е живеел вече тук.

Спуканата чаша, пистолетът, писалката. Всичко това ме заобикаля. Както и снимките, от които ме гледа Пейо Яворов с високата яка, гъстите мустаци и с поглед, излъчващ нещо средно между уплах и неспокойство.

– Леле, ама да не би в тази история да е замесен прачичо ти, та затова да я знаеш така добре?

– Не, разбира се, беше университетско задание, върху което работех с Дел‘Агата! Така или иначе, това цялото по-скоро аз си го представям така.

Амбра взима антологията и я разлиства.

– Ето, стихът, за който ми говореше, е взет от това стихотворение, озаглавено „Две души“. Цялата строфа гласи:

Аз не живея: аз горя. Непримирими
в гърдите ми се борят две души:
душата на ангел и демон. В гърди ми
те пламъци дишат и плам ме суши.

– Напълно отговаря на това, което знаем за Светла.

– Но моето любимо стихотворение е друго, „Все пак“, което също така преведох на италиански за университета. Да видим дали ще си го спомня...

За няколко минути тя само мърда устни, взирайки се в страницата на книгата. Пред прозореца е и слънцето изпълва кестенявата ѝ коса със златни проблясъци. После почва да рецитира, като следва оригиналния текст:

...Но пак те любя аз. Любя те, защото
от тебе съм далеко – може би
тъй, както е далеко злото от доброто;
защото сме чадата може би

на две враждуващи съдби.

...Но пак те чакам аз. Чакам те, защото
обичам чудесата – може би
ще се досегнат с нас земята и небето:
защото и душата може би
без вяра нивга не скърби.

– И чакам влюбен аз: може би защото
пред радостите скръб ще избира,
до смъртен час за тебе да блуждай окото;
защото радостта ще избира –
от скръб за тебе да умра.

Харесва ми, защото съдържа целия му дуализъм, измъчената му радост, пламъка, който се превръща в дъх и огъня, който разрушава. Обаче ми харесва само на хартия. В живота съм по-практична. И предпочитам любовта, която оцелява.

Долита глас от стълбището. Амбра извиква нещо в отговор, после прави гримаса и въздъхва.

– Бях ѝ казала, че ще останем за мъничко. Трябва да тръгваме.

На излизане виждам статуята на поета с наведената глава, която в началото не бях забелязал.

– Според градска легенда тази къща е обитавана от духове – завършва Амбра.

– Е, не е изключено. Но вече сме отвън.

На връщане се спираме на грациозен площад с издължена форма – „Славейков“, с дървета, кафенета и сергии за книги. Амбра отбелязва, че предлагат предимно западни романи, пълни с престъпления, секс и ужаси. Но също така има и учебници и речници по чужди езици, готварски книги или такива от типа „Направи си сам“, и класики, по-рано забранени, от еротика до политика и окултизъм.

– Започват да се появяват първите пренаписвания на историята след толкова много официални догми и сервилност, но българската литература почти е изчезнала. Както и тази на другите държави от Изтока, която вече никой не иска. А това беше народ на активни читатели. За съжаление, от чекмеджетата не излязоха шедьоври, написани срещу течението. А и сега книгите са скъпи и има други тревоги.

Старателно гримирана и елегантна по свой начин дама, със светлосиня копринена рокля, която ще да е била последен писък на модата преди двадесет години, предлага джобни издания и американски списания втора ръка за мода, плетива и украси. Виждам специален брой, посветен на обзавеждането на барове, и го купувам. Тъй като говори английски, ѝ посочвам американските булевардни романи и я питам защо се търсят толкова много. Дава ми следното обяснение:

– Преди време в историите, които четяхме или гледахме по телевизията, винаги побеждаваха съвършени герои, много антипатични, които изначално бяха прави, защото заставаха на така наречената правилна страна. В американските истории героят побеждава, защото е по-силен, по-красив, по-богат или по-зъл. Не казвам, че е утеха, но е по-близо до реалността. И една малка, бедна и забравена държава като тази е хубаво да не си прави твърде много илюзии.

У дома заварвам господин Максим, моя внушителен и мустакат хазяин, който решава кръстословица. Омагьосва ме гледката на квадратчета, попълнени на кирилица. Очевидно е, че пасва идеално, но за първи път ми прави впечатление. Това са страници, изрязани от списания и вестници, с които се сдобива от познати. Накуцвайки, той се отправя към бюфета и изважда бутилката ракия, две чашки и купа с шамфъстък. Казва ми, че е сложил радиокасетофон в стаята ми, както го бях помолил, и че ако искам, стига да го уведомя предварително, мога да се храня при тях – жена му готви за гостите. Леко замаян от ракията, слушам „Innuendo“ на Queen, с проточените вокали и частта, която наподобява испанската звучност. Фреди Меркюри е много болен и може би това ще е последният им албум.

While we live according to race, colour or creed
While we rule by blind madness and pure greed
Our lives dictated by tradition, superstition, false religion
Through the eons and on and on

Oh, yes, we'll keep on trying, yeah
We'll tread that fine line
Oh oh we'll keep on trying
Till the end of time.